

Людмила Леонідівна Тарангул*д-р екон. наук, професор*

E-mail: nudpsu@nusta.edu.ua;

Мирослав Степанович Хомяк,*канд. екон. наук, докторант*

Університет державної фіскальної служби України

08201, Україна, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

E-mail: m.s.hamster@outlook.com

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗПОДІЛУ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ У РАМКАХ БЮДЖЕТНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНІВ

Досліджено наявний теоретичний доробок щодо інституційних аспектів процесу розподілу доходів у рамках бюджетного простору як результату фіскальної децентралізації; проаналізовано відповідний досвід окремих країн світу.

Ключові слова: бюджетний простір, інститути, регіони, міжбюджетні трансферти, транзакційні витрати.

Перспектива вдосконалення бюджетної системи є одним із головних завдань розвитку економіки України, як основної передумови ефективного функціонування промисловості. До того ж реформи, які на сучасному етапі мають на меті подолання геополітичної та економічної нестабільності, виходять за межі макроекономічної стабілізації того чи іншого регіону країни.

Одним із напрямів забезпечення стабільності розвитку промисловості регіону та скорочення розриву між доходами і витратами на регіональному рівні є здатність місцевої влади в рамках бюджетного простору раціонально й ефективно розподіляти як власні кошти, так і кошти, що спрямовуються з державного бюджету. Проте будь-який регіон України має свої географічні, демографічні, соціально-економічні та промислові особливості, які разом із недосконалою системою розподілу бюджетних та податкових повноважень обумовлюють виникнення фіскальних дисбалансів.

Удосконалення міжбюджетних відносин в Україні в умовах реформування бюджетного процесу та бюджетної політики необхідно розглядати як фактор підвищення ефективності функціонування бюджетного простору, поліпшення

роботи всіх рівнів влади, подолання фіскальних дисбалансів задля підвищення фінансово-економічної стабільності функціонування регіонів та розвитку промисловості.

Проблематику фіскальних дисбалансів розглядають зарубіжні та вітчизняні вчені. Так, Д. Вілдазін [32] вивчає інституційні засади міжбюджетних трансфертів як основного джерела фінансування місцевої влади. Емпіричне дослідження дозволило автору дійти висновку, що міжбюджетні трансферти відіграють певну роль, проте незначну, у протидії коливанням видатків місцевих урядів та їх власних доходів. Також він стверджує, що подібні трансферти не впливають на довгострокову фіскальну стабільність регіональних фінансів. П. Спан досліджує доцільність використання цільових міжбюджетних трансфертів задля поліпшення інформаційного забезпечення бюджетного процесу та процесу надання послуг у регіонах, протидії ризикам, посилення регіональних інститутів, прискорення інституційних реформ на регіональному рівні й удосконалення координаційної політики між регіонами. Окремі із зазначених механізмів автор розглядає в контексті їх функціонування у країнах ОЕСР, зокрема, програми,

© Л.Л. Тарангул, М.С. Хомяк, 2017

пов'язані з вертикальним співробітництвом між національним та регіональними урядами, та програми горизонтальної співпраці між регіонами [28].

Дж. Франк і Х. Мартінес-Васкес аналізують інфраструктурні розриви (infrastructure gaps) та якість надання суспільних послуг на регіональному рівні, а також основні принципи досягнення вирівнювання за наявності таких інституційних проблем, як корупція та політичні домовленості. Автори дійшли висновку, що задля стимулювання децентралізованих суспільних інвестицій і процесів створення інфраструктури міжурядові трансферти мають бути вузькоспрямованими та моногалузевими [15]. Інституційні аспекти надання міжбюджетних трансфертів для різних економічних і соціальних умов, умов адміністративно-територіального устрою досліджують С. Ахмад [8], Ф. Хасанов [16], Б. Опескін [25].

Ф. Фабріні аналізує основні принципи забезпечення інституційного балансу між центральною та місцевою владою у країнах Європи та вплив фінансово-економічної кризи на ці процеси [12]. Інституційні засади системи міжбюджетних трансфертів в сучасних умовах у окремих країнах світу досліджують І. Лозано та Дж. Хуліо [21], С. Кмежич [18], а також фахівці Світового банку [17; 18; 26; 27; 31] та Інституту міста (The Urban Institute) [30].

Серед вітчизняних учених варто відзначити М. Кульчицького, який досліджує особливості міжбюджетних відносин у ринковій економічній системі, методологічні основи їх забезпечення за умов фінансової децентралізації, а також соціально-економічні проблеми та шляхи вдосконалення інституційних основ розвитку міжбюджетних відносин в Україні [4]. У роботі І. Чугунова розглянуто сутність інституційної архітектури бюджетної системи з виокремленням інституційних засад розвитку системи бюджетного регулювання та програмно-цільового методу планування бюджету [6].

І. Волохова аналізує теоретичні засади розвитку міжбюджетних відносин й упорядкування методів та інструментів їх організації, зокрема інституційних, та чинний розподіл повноважень між рівнями влади в Україні [1]. І. Запатріна розглядає інституційні аспекти впровадження в бюджетний процес «концепції двох бюджетів», яка передбачає розмежування видатків на споживання і видатків на розвиток [3]. Можливість упровадження зарубіжного досвіду, зокрема, європейського, інституційного забезпечення міжбюджетних відносин в Україні, висвітлено в роботах І. Зайчикової [2], В. Толкованова та Х. Приходько [5].

Проте значна частина вітчизняних науковців приділяє більшу увагу інституційним засадам функціонування фіскального простору, тоді як окремі аспекти розподілу державних доходів у рамках бюджетного простору, особливо в регіональному розрізі, як основного напрямку розподілу загальнодержавних доходів в Україні, досліджено недостатньо.

Метою даної статті є дослідження наявного теоретичного доробку щодо інституційних аспектів процесу розподілу доходів у рамках бюджетного простору як результату фіскальної децентралізації та аналіз відповідного досвіду окремих країн світу.

Теорія фіскальної децентралізації стверджує, що розрив взаємозв'язку між рівнем доходу та рівнем і структурою видатків має негативні наслідки. «Роздута» система внутрішніх фінансових трансфертів і недостатнє використання прямого оподаткування на місцевому рівні призводять до розриву такого взаємозв'язку. Дотації та субсидії з державного у місцеві бюджети можуть бути не повністю «інтегровані» в дохід виборців, і процес розподілу доходу надає можливість для розширення суспільних послуг, яке не було б можливим за інших умов.

Розглянемо детально рівень бюджетної підтримки регіонів в окремих економіках світу (табл. 1).

Рівень бюджетної підтримки регіонів у країнах світу¹

Країна	Рівень підтримки
Аргентина	Трансферти (цільові й універсальні) становлять близько 50% загального доходу регіонів
Бразилія	Трансферти становлять близько 70% загального доходу регіонів та розподіляються між регіонами на основі формули, яка враховує розмір регіону та кількість населення
Великобританія	Універсальні дотації становлять 22% доходів регіонів, цільові – 23%
Казахстан	Трансферти складають близько 25% місцевих доходів регіонів у середньому. При цьому має місце значна варіація поміж регіонами: доходи деяких видів трансфертів складають близько 71% всіх доходів регіону
Канада	Трансферти становлять близько 17% загального доходу регіонів, з яких 15% складають цільові дотації, та 2% – універсальні. Наявна значна варіація між провінціями: 6% загального доходу регіонів у Британській Колумбії та 26% у Ньюфаундленді
Кенія, Танзанія, Уганда	Трансферти регіонам складають більше 80% ресурсів регіонів у Танзанії та Уганді, та 25% – у Кенії. У Танзанії близько 88% трансфертів є цільовими; в Уганді цей показник складає 95%. У Кенії майже всі трансферти є універсальними
Колумбія	Трансферти з державного бюджету становлять близько 50% доходів регіонів. Вони розподіляються за складною формулою, яка враховує кількість населення та показник бідності в регіоні, який, у свою чергу, враховує рівень урбанізації та рівень розвитку регіону
Країни Північної Європи	Трансферти становлять близько 30% доходів регіонів, переважають цільові. Дотації вирівнювання засновані на рівні податкоспроможності регіону та потреб у витратах. Більш заможні регіони фінансують менш заможні; центральний уряд не втручається у процес вирівнювання
Нідерланди	Цільові дотації складають 37% всіх муніципальних доходів та використовуються для фінансування місцевих видатків, визначених центральним урядом. Універсальні трансферти складають 30% всіх муніципальних доходів, видаються на основі задоволення майже 40 критеріїв та призначені для мінімізації фіскальних нерівностей
Нова Зеландія	Цільові трансферти складають 10-11% доходів регіонів. Універсальні трансферти майже не використовуються
ПАР	Трансферти становлять близько 11% операційних доходів регіонів. Значна варіація поміж регіонами в сумах отримуваних трансфертів
США	Універсальні федеральні гранти відсутні, також відсутні федеральні програми вирівнювання податкоспроможності регіонів. Кожен штат передає трансферти муніципалітетам за власною схемою, заснованою на формульному підході або ad-hoc трансферти
Франція	Доходи регіонів від отримання трансфертів центрального уряду складають близько 48%. Розмір трансфертів визначається за формулою, і майже всі вони універсальні; близько 3% від загальної кількості становлять цільові трансферти, і надаються вони, зазвичай, міністерствами
Японія	Цільові трансферти складають близько 15% доходів регіонів. Усі трансферти надаються автоматично, їх розмір визначається за формулою, яка враховує, зокрема, кількість населення та розмір регіону

¹ Складено за даними джерел [17, с.489-490; 9; 22].

Слід зазначити, що значні розбіжності в рівні бюджетної підтримки обумовлені низкою чинників, не останнє місце серед яких посідає відповідальність місцевої влади за витрати (spending responsibilities).

Так, у країнах, де місцева влада відповідальна за стандартний набір суспільних послуг разом з освітою та охороною здоров'я, трансфери займають порівняно значний відсоток доходів регіонів. Натомість, для країн, де місцева влада відповідальна за меншу сукупність послуг, важливість трансфертів є меншою [17, с. 488].

У країнах, де центральний уряд вимагає від місцевої влади забезпечення мінімального рівня суспільних послуг для населення регіону, цільові дотації є більш вагомим місцевим джерелом доходів. У країнах, де національна влада застосовує політику, спрямовану на фіскальне вирівнювання регіонів, важливим таким джерелом є універсальні трансферти. У таких країнах, як Франція та Японія, трансферти засновані на формулах і надаються в автоматичному режимі.

У більшості країн трансферти надаються на основі формул і дискреційного підходу. У деяких країнах схеми надання трансфертів є складними, у деяких – більш простими й однозначними. У таких країнах, як Бразилія, Чилі, ПАР, сільські та незаможні міські регіони значною мірою залежать від рівня державної допомоги, тоді як великі міста та столичні регіони мають незначну державну підтримку [7; 24; 29].

У країнах Північної Європи дотації вирівнювання враховують як потреби у витратах, так і податкоспроможність регіонів, тоді як у більшості інших країн вимагається лише податкоспроможність. Вирівнювання у країнах Північної Європи здійснюється перерозподілом коштів від багатих регіонів до бідних, а не від центрального уряду до регіонів, як це робиться в більшості інших країн [20]. У країнах, де видатки є складовою системи трансфертів, оцінка видатків заснована

на реальних витратах, а не на потребах [17, с. 490-491].

На думку фахівців ОЕСР, головним і спільним викликом для високорозвинених економік є забезпечення адміністративної та розподільчої (алокативної) ефективності в суспільному секторі. Незважаючи на переваги децентралізації, в останні десятиліття вона впроваджується не надто активно. Як наслідок, у країнах ОЕСР і надалі спостерігається значна неоднорідність взаємовідносин між державними та місцевими органами влади [13; 14].

Однією з причин є труднощі у політиці перерозподілу та наслідки децентралізації у вигляді втрат ефективності бюджетної політики (budget policy efficiency). Важливість цілей державної політики, включаючи перерозподільну політику, може різнитись у різних країнах за рахунок прийнятої та впровадженої соціально-економічної доктрини, а також за рахунок більш об'єктивних факторів таких як регіональна нерівність та її наслідки у формі екстерналій.

Процес удосконалення розподілу доходу, спрямований, крім іншого, на усунення фіскальних дисбалансів, потребує уніфікації фіскальних рішень, зокрема, в рамках бюджетного простору. Проте варто відзначити, що навіть у високорозвинених країнах значний рівень такої уніфікації не є можливим, оскільки існують певні об'єктивні умови, зокрема, різні традиції, різний економічний потенціал тощо, які характеризують стан фінансів у цих країнах.

Урахування інституційних аспектів при наданні міжбюджетних трансфертів спрямоване на досягнення певних цілей, які полягають у розробці програми, що, у свою чергу, забезпечує досягнення цілей розподілу доходів або вирівнювання. Програма має бути простою та заснованою на консенсусі різних зацікавлених груп. Встановлення цілей має включати відкритий і прозорий процес консультацій із владою регіонів-реципієнтів з ме-

тою скорочення транзакційних витрат усіх зацікавлених сторін.

Оскільки зазначені цілі стосуються багатьох зацікавлених сторін, вони мають певні інституційні механізми

(institutional arrangements), які розрізняються за країнами. Основні чотири групи таких механізмів й установ, які відповідальні за них, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Установи, які несуть відповідальність за розробку міжбюджетних трансфертів, у країнах світу¹

Тип установи	Країна
<i>Центральний/національний уряд (виконавча влада)</i>	
Адміністрація Президента	Республіка Киргизстан, Танзанія
Міністерство фінансів	Китай, Італія (лише питання політики), Казахстан, Нідерланди (разом із Міністерством внутрішніх справ), Польща, Швейцарія, Україна
Міністерство внутрішніх справ	Італія (лише розподіл фондів), Нідерланди (разом з Міністром фінансів), Філіппіни, Республіка Корея
Міністерство місцевого самоврядування (Ministry of local government)	Гана, Замбія
Комісія з планування (Planning Commission)	Індія
Міністерство з державного управління (ministry of public administration)	Японія (разом із Міністерством фінансів)
<i>Національний орган законодавчої влади</i>	
Сенат	Бразилія
<i>Міжурядовий форум</i>	
Комітет із фіскальних відносин (fiscal arrangements committee)	Канада
Комітет із фінансового планування	Німеччина
Консультативна рада з питань автономії регіонів (regional autonomy advisory board)	Індонезія
Комісія з фіскальних питань, мобілізації та розподілу доходів (Revenue mobilization, allocation and fiscal commission)	Нігерія
Національна комісія з питань фінансів (national finance commission)	Пакистан
<i>Незалежне агентство – комісія з трансфертів</i>	
Комісія Співдружності з питань трансфертів (commonwealth grant commission)	Австралія
Комісії з питань фінансів (Finance Commissions)	Індія
Комісія з фіскальних і фінансових питань (Fiscal and Financial Commission)	ПАР
Комісія з місцевих фінансів (Local government finance commission)	Уганда

¹ Складено за даними джерел [27, с. 295; 31, с. 294].

Розглянемо основні складові, наведені в табл. 2, більш детально.

Центральний/національний уряд (central / national government agency)
Залучення до надання міжбюджетних трансфертів центральних органів виконавчої влади є найбільш поширеною схемою як в індустріально розвинених країнах, так і у країнах, що розвиваються. Центральний орган виконавчої влади – зазвичай, Адміністрація Президента, окремі міністерства – мають певну роль й обов'язки стосовно розробки й імплементації міжбюджетних трансфертів, які надаються в рамках бюджетного простору, включаючи дотації вирівнювання.

Національні органи законодавчої влади (national legislature)

У переважній більшості країн центральні органи законодавчої влади повинні законодавчо імплементувати нормативно-правові засади функціонування системи трансфертів, які надаються центральним урядом регіонам. У Бразилії з 1988 р. Конституцією визначено склад відповідного фонду й основні критерії розподілу доходів за допомогою трансфертів і закріплено, що головним органом, який приймає відповідні рішення стосовно встановлення формули та контролю за дотриманням, є Сенат.

Міжурядовий форум / конференція / платформа (intergovernmental forum)

Міжурядові форми спрощують консультації між різними рівнями влади, вирівнюють баланс між конкуруючими інтересами та вирішують конфлікти. Подібні інституційні механізми типові для країн із федеральним устроєм. У деяких країнах, таких як Австралія та ПАР, міжурядові форуми працюють та приймають рішення на підставі рекомендацій незалежних агентств. Канада, Німеччина, Індонезія, Нігерія та Пакистан покладаються виключно на міжурядові форуми

стосовно прийняття рішень щодо фіскальних трансфертів [19; 27, с. 296].

Незалежні агентства – комісії з трансфертів (independent agencies)

Такі установи створюються зазвичай центральним урядом на постійних або тимчасових засадах. Уперше їх було створено в Австралії, згодом ці механізми поширилися в Індії, ПАР й Уганді.

Розглянемо основні особливості значених двох інститутів: міжурядових платформ і незалежних агентств.

Міжурядові платформи в рамках бюджетного простору забезпечують засади для політичних переговорів, проте ці можливості зазвичай є обмеженими конституцією або іншими нормативно-правовими засадами. Тому такі платформи є ефективними, коли йдеться про визначення політичного консенсусу.

Незалежні агентства залучаються, щоб отримати незалежний, професійний, прозорий, ретельний і науково обґрунтований погляд на комплекс завдань стосовно надання рекомендацій щодо визначення фонду, критеріїв розподілу коштів поміж реципієнтами. Причина полягає в тому, що відірваність подібного рішення від чиновників сприяє його більшій відповідності сподіванням і врахуванню інтересів більш широких верств населення [11].

Проте на практиці таких теоретичних переваг важко досягти із двох причин. По-перше, рішення стосовно основних моментів системи вирівнювання в рамках бюджетного простору (зокрема, мінімальний рівень податкоспроможності на душу населення, який повинні мати регіони тощо) не можуть і не мають бути відірвані від чиновників, які приймають рішення. По-друге, подібний інституційний механізм створює значну кількість інституційних проблем, до яких належать відволікання ресурсів на другорядні завдання (mission creep), стимули до надмірного ускладнення (incentives for

complexity), проблеми з контролем із боку громади тощо [27, с. 306-308].

У цілому оцінка відносних переваг того чи іншого інституційного механізму

має базуватися на аналізі різних типів транзакційних витрат, викликаних їх застосуванням (табл. 3).

Таблиця 3

Транзакційні витрати, пов'язані з діяльністю міжурядових форумів і незалежних агентств (комісій із трансфертів)¹

Тип транзакційних витрат	Міжурядовий форум	Незалежне агентство
Витрати участі та контролю з боку громадян (participation and monitoring costs)	Від низьких до середніх	Від низьких до високих
Витрати на прийняття нормотворчих та управлінських рішень (legislative and executive decision-making costs)	Високі	Високі
Агентські витрати (agency costs)	Низькі	Високі
Витрати невизначеності (uncertainty costs)	Низькі	Середні

¹ Складено за даними джерела [27, с. 309].

Як видно з табл. 3, транзакційні витрати в цілому будуть вище за наявності незалежних агентств, оскільки незалежність й автономія, яка надається комісіям із трансфертів, послаблює можливість контролю за їх діяльністю з боку громади.

Створення оптимальної системи означає максимальне її спрощення, забезпечення прозорості та підзвітності. У результаті цього збільшуються витрати участі та контролю з боку громади, а також й агентські витрати.

Навпаки, міжурядові платформи виглядають як прості та зручні альтернативи, які мають на меті «виключити» політичні переговори та скоротити транзакційні витрати для нації в цілому, тоді як більш високі транзакційні витрати пов'язані з діяльністю незалежних комісій із трансфертів. Більш того, їх діяльність не обов'язково стимулює пошук політичного консенсусу стосовно системи вирівнювання в рамках бюджетного простору. За відсутності такої угоди як сам фонд коштів, так і процес їх розподілу між регіонами, визначаються незалежно від системи вирівнювання. Також незалежною комісією не забезпечується

стабільність критеріїв розподілу, оскільки бажання поліпшення може призводити до частих змін методології.

У цілому, як показав аналіз, незалежна комісія із трансфертів, які надаються в рамках бюджетного простору, не є кращим вибором порівняно з міжурядовою платформою. Їх корисність як додаткової інституційної платформи також обмежена, зважаючи, перш за все, на високі агентські витрати.

Розглянемо більш детально функціонування цих інститутів у країнах світу – досвід Канади та Німеччини з міжурядовими платформами та досвід Австралії та Індії з незалежними агентствами для порівняння цих двох підходів (табл. 4).

Інституційні механізми в зазначених чотирьох країнах пов'язані з різними рівнями витрат участі та контролю з боку громадян, агентських витрат і витрат невизначеності. Міжурядові платформи зазвичай мають більш низькі транзакційні витрати для громадян, головним чином, за рахунок більшої прозорості, простоти та підзвітності для громади та ЗМІ. Агентські витрати є найвищими в рамках програми в Австралії за рахунок більшої автономії та стимулів до надмірного

Транзакційні витрати, пов'язані з діяльністю міжурядових форумів
і незалежних агентств (комісій із трансфертів), у деяких країнах світу¹

Тип транзакційних витрат	Міжурядова платформа		Незалежне агентство	
	Канада	Німеччина	Австралія	Індія
Витрати участі та контролю з боку громадян	Низькі	Середні	Високі	Високі
Витрати на прийняття нормотворчих рішень	Низькі	Низькі	Низькі	Низькі
Витрати на прийняття управлінських рішень	Середні	Середні	Середні	Середні
Агентські витрати	Низькі	Низькі	високі	Середні
Витрати невизначеності	Низькі	Низькі	Середні	Середні

¹ Складено за даними джерела [27, с. 311].

ускладнення і відволікання ресурсів на другорядні завдання з боку персоналу Комісії Співдружності з питань трансфертів. Комісії із трансфертів, створювані на тимчасових засадах в Індії, мають середні агентські витрати, оскільки вони обмежені у термінах функціонування. Витрати на прийняття нормотворчих й управлінських рішень дуже схожі для всіх аналізованих країн. Міжурядові платформи є менш витратними для держави, яка в рамках бюджетного простору виступає як принципал, що надає трансферти, з точки зору забезпечення дотримання правил агентами.

Результати діяльності програм в аналізованих країнах мають оцінюватися з точки зору чіткості компетенцій і повноважень для принципала, тривалості політичного консенсусу, простоти та справедливості програм дотаційного вирівнювання. Програми дотаційного вирівнювання у Німеччині та Канаді вказані в Конституції, австралійська програма регламентується федеральним законом, індійська програма стосується, головним чином, рівного розподілу федерального фонду дотацій і не містить чітко визначених цілей вирівнювання.

Значний ступінь політичного консенсусу існує в Канаді, Німеччині й Австралії, тоді як значно менший – в Індії. При цьому програми в Канаді та Німеч-

чині відрізняються від програм в Індії та Австралії за своєю чіткістю стандартів вирівнювання, прозорістю та простотою впровадження. Стандарти вирівнювання в рамках програм в Австралії та Індії визначаються довільно за наявності певного фонду коштів. До того ж австралійська програма є дуже складною; індійська – менш складна, проте використовує довільно обрані фактори та показники питомої ваги [10; 27, с. 309-313].

У ПАР законодавство визначає значну роль Комісії з фіскальних і фінансових питань, проте на практиці її діяльність незначна і майже не сприяє забезпеченню фіскальної рівності регіонів. Ні національне казначейство, ні провінції не приділяють достатньої уваги рекомендаціям комісії [23].

Висновки. Визначено, що у будь-якій системі суспільних фінансів важливу роль відіграють джерела зовнішнього фінансування розвитку регіонів у вигляді трансферів із центрального бюджету. Проблема полягає у структуруванні їх таким чином, щоб не обмежувати фінансову автономію місцевих інститутів і водночас усувати фіскальні дисбаланси, які виникають у рамках бюджетного простору внаслідок особливостей розвитку регіонів і наявної системи розподілу бюджетних і податкових повноважень.

Також слід зазначити, що основні принципи діяльності незалежних комісій як інститутів, покликаних забезпечити прозорість, рівність і підзвітність міждержавної фінансової системи, на практиці складно реалізувати. Практика підтверджує, що такі комісії сприяють ускладненню та збільшенню нерівності систем, що, у свою чергу, призводить до збільшення транзакційних витрат і порушує стабільність і тривалість політичного консенсусу.

Основні напрями подальших досліджень будуть пов'язані з вивченням чинних методичних підходів до оцінки ефективності бюджетного простору регіонів, що застосовуються у країнах світу. Одержані результати дозволять удосконалити модель бюджетного простору України як сукупності фінансових та управлінських зв'язків, пов'язаних із рухом (розподілом і перерозподілом) бюджетних коштів між економічними суб'єктами, розташованими на території України.

Література

1. Волохова І.С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Одеса: Атлант, 2010. 232 с.
2. Зайчикова В.В. Інституційні засади формування європейської моделі міжбюджетних відносин в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2003. № 2(21). С. 103-112.
3. Запатріна І.І. Інституційні аспекти реалізації концепції «двох бюджетів» на прикладі російського досвіду *Фінанси України*. 2006. № 9. С. 18-23.
4. Кульчицький М. Міжбюджетні відносини в економічній системі України. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 494 с.
5. Толкованов В.В. Інституційна підтримка місцевого та регіонального розвитку: українська практика та досвід європейських країн. *Нова державна регіональна політика в Україні*. В.С. Куйбіда (ред.). Київ: Крамар, 2009. С. 145-155.
6. Чугунов І.Я. Інституційна архітектура бюджетної системи. *Фінанси України*. 2008. №11. С. 3-9.
7. 2014 State of Participatory Democracy Report. *The Hunger Project*, 2014. 56 p.
8. Ahmad S. Macro, Fiscal and Decentralization Options to Address Marginality and Reach the Extremely Poor. In J. von Braun, & F. Gatzweiler (Eds.). *Marginality Addressing the Nexus of Poverty, Exclusion and Ecology*, New York, London: Springer, 2013. P. 303-314.
9. Bousquet G., Daude C., Maisonneuve C. Fiscal Decentralisation in Colombia. New Evidence Regarding Sustainability, Risk Sharing and "Fiscal Fatigue". OECD, 2015. 26 p.
10. Commonwealth Grants Commission of Australia. Equality in Diversity: History of the Commonwealth Grants Commission. *Australian Government Printing Service*, 1995. 284 p.
11. Dahlby B., Ergete F. The stimulative effects of intergovernmental grants and the marginal cost of public funds. *International Tax and Public Finance*. 2016. Vol. 23(1). P. 114-139.
12. Fabbrini F. A Principle in Need of Renewal? The Euro-crisis and the Principle of Institutional Balance. *Centro Studi sul Federalismo*. 2016. Vol. 52, issue 1, P. 285-309.
13. Fiscal Decentralisation Measuring. *Concepts and Policies*. OECD, 2013. 152 p.
14. Blöchliger H., Rabesona J. Fiscal Policy Across Levels of Government in Time of Crisis. *OECD Network on Fiscal Relations Across Levels of Government*. (Working Paper No 12. OECD/COM/CTPA/ECO/GOV/WP(2010)12), 2009. 32 p.
15. Frank J., Martinez-Vazquez J. Decentralization And Infrastructure: From Gaps To Solutions. International Center for Public Policy Working Paper Series, at AY-SPS, GSU paper1405. Georgia State University, 2014. 33 p.

16. Hasanov F., Mikayilov C., Yusifov S., Aliyev K. Impact of Fiscal Decentralization on Non-Oil Economic Growth in a Resource-Rich Economy. *Eurasian Journal of Business and Economics*. 2016. No 9 (17). P. 87-108. DOI: <https://doi.org/10.17015/ejbe.2016.017.06>
17. Kitchen H. Grants to Small Urban Governments. In: Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. *Public Sector Governance and Accountability Series*. Ed. by R. Boadway, A. Shah. The World Bank, 2007. 624 p.
18. Kmezić S., Đulić K., Jocović M., Kaluđerović J. Fiscal Decentralisation and Local Government Financing in Serbia and Montenegro. *Intergovernmental Fiscal Relations*. Institute for Local Self-Government and Public Procurement Maribor, Maribor, Slovenia, 2016. DOI: <http://dx.doi.org/10.4335/978-961-6842-69-3>.
19. Lewis B. Is Central Government Intervention Bad for Local Outcomes? Mixed Messages from Indonesia. *The Journal of Development Studies*. 2016. Vol. 52 (2). P. 300-313. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00220388.2015.1068293>
20. Lotz J. Local Government Organization and Finance: Nordic Countries. In: Local Governance in Industrial Countries, ed. A. Shah. Washington, DC: World Bank Institute, 2006. P. 223-264.
21. Lozano I., Julio J. Fiscal Decentralization and Economic Growth: Evidence from Regional-Level Panel Data for Colombia. *Borradores de Economía*. 2015. № 865I.
22. Miyazaki T. Intergovernmental Fiscal Transfers and Tax Efforts: Evidence from Japan. MPRA Paper 74337. MPRA, 2016. 51 p.
23. Murray C., Simeon R. Promises Unmet: Multilevel Government in South Africa. In: Rekha Saxena (ed.). *Varieties of Federal Governance*. Cambridge, 2011. P. 232-260.
24. Nickson A. Where is Local Government Going in Latin America? A Comparative Perspective. *International Centre for Local Democracy Iss. Working Paper*. 2011. № 6. 24 p.
25. Opeskin B. Mechanisms for Intergovernmental Relations in Federations. *International Social Science Journal*. 2002. No 53 (167). P. 129-138.
26. Republic of Iraq Decentralization and subnational service delivery in Iraq: status and way forward. Report № AUS17063. Washington, DC: World Bank, 2016.
27. Shan A. Institutional Arrangements for Intergovernmental Fiscal Transfers and a Framework for Evaluation. *Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. Public Sector Governance and Accountability Series*. R. Boadway, A. Shah (Eds). The World Bank, 2007. 624 p.
28. Spahn P.D. Conditioning Intergovernmental Transfers and Modes of Interagency Cooperation for Greater Effectiveness of Multilevel Government in OECD Countries. OECD. 2012. 58 p.
29. Ter-Minassian T. Reform Priorities for Subnational Revenues in Brazil. Policy brief No. IDB-PB-157. Inter-American Development Bank, 2012. 47 p.
30. The Local Public Sector's Role In Achieving Development Goals: Subnational Governance, Finance, and the Post-2015 Global Development Agenda Country Survey Instructions. The Urban Institute, 2013. 36 p.
31. Vigneault M. Grants and Soft Budget Constraints. *Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. Public Sector Governance and Accountability Series*. R. Boadway, A. Shah (Eds.), The World Bank, 2007. 624 p.
32. Wildasin D.E. Intergovernmental Transfers to Local Governments. *Institute of Federalism and Intergovernmental Relations Iss. Working Paper*, № 2009-11, 2009.

References

1. Volokhova, I.S. (2010). Intergovernmental fiscal relations in Ukraine: current state and prospects of development. Odesa: Atlant (in Ukrainian).

2. Zaichykova, V.V. (2013). The institutional foundations of the European model of intergovernmental fiscal relations in Ukraine. *Naukovi pratsi NDFI*, No. 2, pp. 103-112 (in Ukrainian).
3. Zapatrina, I.I. (2006). Institutional aspects of the concept of "two budgets" on the example of the Russian experience. *Finance of Ukraine*, No 9, pp. 18-23 (in Ukrainian).
4. Kulchytskyi, M. (2015). Intergovernmental fiscal relations in the economic system of Ukraine. Lviv: Publishing centre at Ivan Franko Lviv National University (in Ukrainian).
5. Tolkovanov, V.V. (2009). Institutional support for local and regional development: Ukrainian practice and experience of European countries. In V.S. Kuibida (Ed.), *The new state regional policy in Ukraine* (pp. 145-155). Kyiv: Kramar (in Ukrainian).
6. Chuhunov, I.Ia. (2008). Institutional architectonic of budget system. *Finance of Ukraine*, No 1, pp. 3-9 (in Ukrainian).
7. UNDEF (2014). 2014 State of Participatory Democracy Report. The Hunger Project.
8. Ahmad, S. (2013). Macro, Fiscal and Decentralization Options to Address Marginality and Reach the Extremely Poor. In J. von Braun, & F. Gatzweiler (Eds.), *Marginality Addressing the Nexus of Poverty, Exclusion and Ecology* (pp. 303-314). New York, London: Springer.
9. Bousquet G., Daude C., & Maisonneuve C. (2015). Fiscal Decentralisation in Colombia. New Evidence Regarding Sustainability, Risk Sharing and "Fiscal Fatigue". OECD.
10. Commonwealth Grants Commission of Australia. Equality in Diversity: History of the Commonwealth Grants Commission (1995). Australian Government Printing Service.
11. Dahlby, B., & Ergete, F. (2016). The stimulative effects of intergovernmental grants and the marginal cost of public funds. *International Tax and Public Finance*, Vol. 23(1), pp. 114–139.
12. Fabbri, F. (2016). A Principle in Need of Renewal? The Euro-crisis and the Principle of Institutional Balance. *Centro Studi sul Federalismo*, Vol. 52, issue 1, pp. 285-309.
13. OECD (2013). Fiscal Decentralisation Measuring. Concepts and Policies.
14. Blöchliger, H., & Rabesona, J. (2009). Fiscal Policy Across Levels of Government in Time of Crisis. *OECD Network on Fiscal Relations Across Levels of Government*. (Working Paper No 12. OECD/COM/CTPA/ECO/GOV/WP(2010)12).
15. Frank, J., & Martinez-Vazquez, J. (2014, January). Decentralization And Infrastructure: From Gaps To Solutions. International Center for Public Policy Working Paper Series, at AYSPS, GSU paper1405. Georgia State University.
16. Hasanov, F., Mikayilov, C., Yusifov, S., & Aliyev, K. (2016). Impact of Fiscal Decentralization on Non-Oil Economic Growth in a Resource-Rich Economy. *Eurasian Journal of Business and Economics*, No 9 (17), pp. 87-108 DOI: <https://doi.org/10.17015/ejbe.2016.017.06>
17. Kitchen, H. (2007). Grants to Small Urban Governments. Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. In R. Boadway, & A. Shah (Eds), *Public Sector Governance and Accountability Series*. The World Bank.
18. Kmezić, S., Đulić, K., Jocović, M., & Kaluđerović, J. (2016). Fiscal Decentralisation and Local Government Financing in Serbia and Montenegro. *Intergovernmental Fiscal Relations*. Institute for Local Self-Government and Public Procurement Maribor, Maribor, Slovenia. DOI: <http://dx.doi.org/10.4335/978-961-6842-69-3>.
19. Lewis, B. (2016). Is Central Government Intervention Bad for Local Outcomes? Mixed Messages from Indonesia. *The Journal of Development Studies*, Vol. 52 (2), pp. 300-313 DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00220388.2015.1068293>.

20. Lotz, J. (2006). Local Government Organization and Finance: Nordic Countries. In A. Shah (Ed.), *Local Governance in Industrial Countries* (pp. 223-264). Washington: DC: World Bank Institute.

21. Lozano, I., & Julio, J. (2015). Fiscal Decentralization and Economic Growth: Evidence from Regional-Level Panel Data for Colombia. *Borradores de Economia*, No 865I.

22. Miyazaki, T. (2016). Intergovernmental Fiscal Transfers and Tax Efforts: Evidence from Japan. MPRA Paper 74337. MPRA.

23. Murray, C., & Simeon, R. (2011). Promises Unmet: Multilevel Government in South Africa. In Rekha Saxena (Ed.), *Varieties of Federal Governance* (pp. 232-260). Cambridge.

24. Nickson, A. (2011). Where is Local Government Going in Latin America? A Comparative Perspective. *International Centre for Local Democracy Iss. Working Paper*, No. 6.

25. Opeskin, B. (2002). Mechanisms for Intergovernmental Relations in Federations. *International Social Science Journal*, No 53 (167), pp. 129-138.

26. World Bank (2016, March). Republic of Iraq Decentralization and subnational service delivery in Iraq: status and way forward. (Report No. AUS17063). Washington, World Bank.

27. Shan, A. (2007). Institutional Arrangements for Intergovernmental Fiscal Transfers and a Framework for Evaluation. In R. Boadway, & A. Shah. (Eds.), *Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. Public Sector Governance and Accountability Series*. The World Bank.

28. Spahn, P.D. (2012). Conditioning Intergovernmental Transfers and Modes of Interagency Cooperation for Greater Effectiveness of Multilevel Government in OECD Countries. OECD.

29. Ter-Minassian, T. (2012). Reform Priorities for Subnational Revenues in Brazil (Policy brief No. IDB-PB-157). Inter-American Development Bank.

30. The Local Public Sector's Role In Achieving Development Goals: Subnational Governance, Finance, and the Post-2015 Global Development Agenda Country Survey Instructions (2013). The Urban Institute.

31. Vigneault, M. (2007). Grants and Soft Budget Constraints. In: Intergovernmental Fiscal Transfers. Principles and Practice. In R. Boadway, A. Shah (Eds.), *Public Sector Governance and Accountability Series*. The World Bank.

32. Wildasin, D.E. (2009). Intergovernmental Transfers to Local Governments. *Institute of Federalism and Intergovernmental Relations Iss. Working Paper*, No. 2009-11.

Тарангул Людмила Леонидовна

д-р экон. наук, проф.

E-mail: nudpsu@nusta.edu.ua;

Хомяк Мирослав Степанович

канд. экон. наук

Университет государственной фискальной службы Украины
08201, Украина, Киевская обл., г. Ирпень, ул. Университетская, 31

E-mail: m.s.hamster@outlook.com

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ДОХОДОВ В РАМКАХ БЮДЖЕТНОГО ПРОСТРАНСТВА РЕГИОНОВ

Рассмотрены существующие теоретические исследования, связанные с институциональными аспектами процесса распределения доходов в рамках бюджетного про-

странства как результата фискальной децентрализации; проанализирован соответствующий опыт отдельных стран мира.

Ключевые слова: бюджетное пространство, институты, регионы, межбюджетные трансферты, транзакционные издержки.

Ludmila L. Tarangul

Doctor of Economics, professor

E-mail: nudpsu@nusta.edu.ua;

Myroslav S. Khomyak

PhD in Economics

University of State Fiscal Service of Ukraine

08201, Ukraine, Irpin, 31 Universytetska Str.

E-mail: m.s.hamster@outlook.com

INSTITUTIONAL ASPECTS OF DISTRIBUTION OF STATE REVENUE IN FRAMEWORK OF BUDGET SPACE OF REGIONS

The article examines existent theoretical background concerning main institutional aspects of distribution of state revenue in the framework of budget space as a result of fiscal decentralization process. Also we have briefly analyzed the experience of some countries relating to the creation and functioning of institutes, which facilitate the process of distribution of budget revenue across regions in the form of intergovernmental transfers.

The research provided allowed us to conclude that in any system of public finance the sources of external financing of regional development by means of intergovernmental transfers play an important role. The main challenge is to structure them by such a way which does not limit the financial autonomy of local authorities, and at the same time which allows to eliminate fiscal imbalances that appear in the budget space due to specifics of regional development and present system of distribution of both budget and fiscal powers.

The analysis of international experiences proved that the main tasks of such institutes as independent agencies facilitating the process of proving intergovernmental transfers and aimed to ensure the transparency, equity and accountability of intergovernmental financial system are difficult to implement in practice. The evidence shows that such agencies complicate and enhance the inequality of budget system that in turn leads to the increase of transaction costs and undermine the sustainability of political consensus.

Keywords: budget space, institutes, regions, intergovernmental transfers, transaction costs.

Формати цитування:

Тарангул Л.Л., Хомяк М.С. Інституційні аспекти розподілу державних доходів у рамках бюджетного простору регіонів. *Економіка промисловості*. 2017. № 1 (77). С. 38-50. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.01.038>

Tarangul, L.L., & Khomyak, M.S. (2017) Institutional aspects of distribution of state revenue in framework of budget space of regions. *Econ. promisl.* 1 (77). 38-50. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.01.038>

Надійшла до редакції 28.12.2016 р.